

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KALKINMASI

2002 : BİRLEŞMİŞ MİLLETLER - DÜNYA EKOTURİZM YILI

Yard.Doç.Dr. Funda Rana ÖZBEY

Anadolu Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

İktisat Bölümü

ABSTRACT

The objective of this study is to bring up, one of the most important problems of this century, which is accepted, naturel resources and environment pollution and its effects on economic and social-cultural life. For a sustainable life and development, we analyse the tourism sector's effect on environment. As a result, we offer an alternative solution to solve the mutioned environmental problems: Eco-tourism.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, 21 yy.'ın en önemli sorunlarından biri kabul edilen doğal kaynakların ve çevrenin tahribata uğramasının ekonomik ve sosyo-kültürel yaşamımızdaki önemini ortaya koymaktır. Sürdürülebilir bir yaşam ve kalkınma için turizm sektörünün çevre üzerinde yarattığı etkiyi inceliyoruz. Sonuç olarak, çevresel problemlerin çözümünde bir alternatif çözüm yolu : "Ekoturizm"i öneriyoruz.

GİRİŞ

Sanayi devrimi ile birlikte dünyanın her yerinde madenler ve fosil yakıtlar başta olmak üzere doğal kaynak tüketimleri hızlanmıştır. Nüfusun artmasıyla orman ve tarım alanları aleyhine sanayi ve kent alanları genişlemiştir. Kentleşme, kitlesel üretimin yanı sıra ulaşım teknolojisindeki gelişmeler, altyapı yatırımlarını, mal ve hizmet taleplerini de hızlandırmıştır. Talepteki hızlı artış gerek coğrafi gerekse teknolojik olarak yeni enerji kaynaklarının aranmasını gündeme getirmiştir. Karbondioksit ve diğer bazı gazların emisyonunun artması "sera etkisine" yol açarak, küresel ısınmaya ve kutup buzullarının erimesine, karasal alanların sularla kaplanmasına yol açmaktadır. Gazların yoğun kullanımından kaynaklanan atmosferdeki ozon tabakasındaki delik, öldürücü güneş ışınlarının yeryüzüne ulaşımını kolaylaştırmaktadır. Tropikal ormanların hızla yok edilmesi, dünyadaki toplam yağmur miktarının azalmasına, dünyanın her geçen gün çölleşmesine ve sulardaki tuzluluk oranının artmasına yol açmaktadır. Sanayideki gaz emisyonlarından kaynaklanan bir sorun da asit yağmurlarının ormanları tahrip etmesidir. Ormanların yok olması erozyon, hammadde kaybı ve yararlı bitki ve hayvan türlerinin neslinin tükenmesine yol açmaktadır. Dünyanın nüfusunun hızla artması kent ve altyapı alanlarının, tarımsal alanları kaplayacak ölçüde gelişmesi, gıda üretiminin azalmasına yol açmaktadır. Daha az alanda daha çok üretim amacıyla kullanılan gübre ve tarımsal ilaçlar toprağın doğal yapısını bozmakta ve verimlilik ömrünün kısalmasına yol açmaktadır. Bu durum insan vücuduna gıda yoluyla daha çok zararlı kimyasal madde girmesine yol açmaktadır. Bu felaketler daha da sıralanabilir; ancak, bu çalışmamızın kapsamını ve boyutlarını aşacak niteliktedir. Dünya kaynaklarından alabildiğine yararlanmayı öngören tüketime dayalı "Savurgan Dünya Görüşü" yerini, dolayısıyla artan nüfus artışı ve tüketim nedeniyle bu kaynakların korunmasını öngören "Sürdürülebilir Dünya Görüşü"ne bırakmaktadır.

1. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA GÖRÜŞÜNÜN DOĞUŞU

1960'lı yıllarda çevreci ve ekonomik yaklaşımların çatışması olarak başlayan çevreci politikalar, 1970'li yıllarda çoğunlukla ulusal düzeydeki işletmelerin yarattığı kirlilik tartışması, sanayileşen dünyanın artan kirliliği kaldırmayacak olduğunun farkına varılmasıyla uluslararası boyuta taşımıştır¹. 1972'de Stockholm'de kabul edilen Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Çevresi Deklarasyonu, sosyo-ekonomik yapıları ve düzeyleri birbirinden farklı olan bir çok ülkenin çevre konusundaki, ilk küresel değerlendirmesi olmuştur. 1973 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun birinci Çevre Eylem Programı yürürlüğe girmiştir. 1983'de Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu oluşturulmuş, 1987'de "2000 yılı için Çevre Perspektifi" ve "Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Raporu: Our Common Future (Ortak Geleceğimiz) diğer adıyla

¹ Ahmet Talat US ve diğerleri, "Çevre Yönetimi Sistemi ve ISO14000", **Standard: Ekonomik ve Teknik Dergi**, Haziran 2000, s. 51.

Brundtland Raporu yayınlanmıştır. Raporda, hükümetlerin veya diğer kurumların sahip oldukları varolan teknoloji ile bugünün ve geleceğin gereksinmelerini karşılayabilme yeteneklerinin, çevrede yaratılan tahribat üzerinde etkili olamayacağı görüşü 400 sayfada anlatılmıştır. 1992 yılında Rio de Janeiro'da BM Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED) 20 yy.'da ortaya çıkan ve 21. yy.'a taşınacak olan temel sorunlar için uluslararası ölçekte bir uzlaşmanın gerekliliğinden hareketle, tüm ülkeleri bir araya getiren ve ortak sorunlara çözümler arayan bir forum niteliğinde toplanmıştır². 118 devlet başkanı düzeyinde 178 ülkenin katılımıyla gerçekleşmesi bu konuya verilen önemi ortaya koymuştur. Rio zirvesi biyolojik çeşitlilik, dünyada iklim değişiklikleri konusunda 2 sözleşme, 1 deklarasyon ve Agenda 21 (Gündem 21) olarak adlandırılan gelecek yüzyıldaki çevreci etkinlikler için 800 sayfalık bir eylem planı ile sonuçlanmıştır³. Dünya Turizm Örgütü, Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi ve Dünya Konseyince oluşturulan bu hareket programı, global düzeyde temel çevresel ve kalkınma sorunlarının anlaşılması ve çözümünü, etkin grupların rolünün güçlendirilmesi ve uygulama mekanizmaları konuları içermektedir. 6-8 Eylül 2000 tarihleri arasında NewYork'da düzenlenen BM Bin yıl Zirvesi sonrası yayınlanmış olan Bin yıl Bildirgesinin (United Nations Millennium Declaration) "Ortak Çevrenin Korunması" başlı IV. maddesinde⁴ "Başta çocuklarımız ve torunlarımız olmak üzere tüm insanlığı insanoğlunun faaliyetleri nedeniyle onarılamaz ölçüde bozulmuş ve kaynakları artık ihtiyaçları karşılayamayacak kadar yetersizleşmiş olan bir gezegende yaşama tehdidinden kurtarmak için hiçbir çabadan kaçınmayacağız" denmektedir. Agenda 21'de belirtilen sürdürülebilir kalkınma desteklerini vurgulayarak bu alandaki çalışmalarda belli taahhütler ortaya konmuştur. Bunlardan bazıları: Her türlü orman işletmelerinin korunması ve sürdürülmesi çabaları, başta Afrika olmak üzere, biyolojik çeşitlilik sözleşmesi, ciddi kuraklık ve çölleşme ile mücadele, su kaynakları işletme stratejilerinin yaygınlaşması, doğal ve insan kaynaklı afetlerle mücadele, insan genine ilişkin bilgiye karşılıksız ulaşılmasını sağlamaya yönelik çabalar. Bu taahhütlere karşılık, toplum katılımının gerçekleştirilerek, kolektif olarak sürdürülebilir insani-kalkınmanın görev edinilmesi gerektiği, önemle vurgulanmıştır.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA GÖRÜŞÜNÜN GELİŞİMİ

BM, 1987 Brundtland Raporu; Sürdürülebilir kalkınmayı "Gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye sokmaksızın bugünün kuşaklarının ihtiyaçlarını karşılayabilecek kalkınma" olarak tanımlamıştır⁵.

- 2 Hilal ZİLELİOĞLU, "Sürdürülebilir Kalkınma Yönünden Çevre Hukuku", **Sürdürülebilir Kalkınma El Kitabı**, T.C. Çevre Sorunları Vakfı, 1991, s. 77.
- 3 E. Bruce HARRİSON, **Sürdürülebilir Kalkınma Çağından Yeşil İletişim**, Altın Kitap, Sayı, 5, 1998, s. 10-11.
- 4 UNIC, **United Nations Millennium Declaration**, Ankara/Turkey, 18 September 2000, p. 6.
- 5 WTO, **Guide for Local Authorities on Developing Sustainable Tourism**; World Tourism Organization, Madrid, 1998, p. 20.

Sürdürülebilir kalkınma, insan sağlığı ve doğal dengeyi koruyarak sürekli bir ekonomik kalkınmaya olanak verecek şekilde, doğal kaynakların rasyonel yönetimini sağlamak ve gelecek nesillere yaşabilecekleri bir doğal fiziki ve sosyal çevre bırakmak yaklaşımıdır. Kaynakların sürekli olarak, korunarak değerlendirilmeleri, özellikle yenilenebilen kaynakların kendilerini yenileme sınırları aşılmadan kalkınmaya destek olabilmeleri, çevreyi koruyan kalkınma felsefesinin temelini oluşturur.

Böylesi bir yaklaşım kalkınmanın her aşamasında ekonomik ve sosyal politikalarla çevre politikaların birlikte ele alınıp, entegre bir şekilde uygulanmasını zorunlu kılmaktadır⁶.

Süreklilik kavramı, "atarlarımız için lüks olanın bizim için günlük gereksinim haline gelmesi" nden sevinç payını çıkaran yağmacı bir tutumla bağdaşmaz. Süreklilik ekonomisi bilim ve teknolojiye temel bir değişimi anlamına gelmektedir⁷.

Uluslararası Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) tarafından 1980 yılında yayınlanan Dünya Korumacılığı Stratejisi ve Brundtland Raporu, dönemin strateji ve ilke bütünlüğünü oluşturan örgütlü baskı grubu eylemleridir. Bu ve diğer örgütler "Sürdürülebilirlik" için⁸:

- Bütüncül planlama ve strateji geliştirme,
- Temel ekolojik süreçleri koruma,
- İnsan mirasını ve bio-çeşitliliği koruma,
- Verimliliğin uzun bir döneme yayılmasına ve gelecek kuşaklara ulaşılmasına izin veren büyüme modelleri,
- Ekonomik büyüme ile doğal kaynaklar arasında denge,
- Ülkelerarası hakça oluş ve imkanlar arasında denge, gibi ilkeler belirlemiştir.

Yukarıda belirtilen ana ilkelerden de anlaşıldığı üzere "Sürdürülebilir kalkınma" yalnızca şu andaki varolan kaynakların korunması olarak anlaşılmamalıdır. Rio zirvesinde 21.y.y. için Eylem Programında; Bütün doğal kaynakların daha adil ve doğaya uygun kullanımını sağlamak üzere global geçerlilikte ilkeler benimsenmiştir. Buna göre; yoksulluğun giderilmesi sürdürülebilir kalkınma için yadsınmayacak bir gereklilik olarak nitelendirilmiş ve bu alanda gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler (G.O.Ü) arasında uluslararası bir işbirliği öngörülmüştür. Sürdürülebilir kalkınma için insan yerleşmelerinin doğru ve sağlıklı bir biçimde yönetiminin ön koşul olduğu da önemle vurgulanmıştır⁹.

6 Kerry B.GODFREY, "Towards Sustainability?" **Practicing Responsible Tourism**, Edited by Lynn HARRISON, WB, USA, 1996, p.60.

7 E.F.SCHUMACHER, Çev: Osman DENİZTEKİN, **Küçük Güzeldir**, Cep Kitapları, 1995, s. 23-24.

8 Mehmet ÇAKILCIOĞLU, www.kentli.org/makale/meh-sur.htm s. 1.

9 Ergül HAN; A.Ayten KAYA, **Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika**, 1999,s. 303.

O halde bu yaklaşımda, sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen ülkelerde çevre politikalarıyla uyumlu, nüfus, gelir dağılımı, eğitim, hukuk, sanayileşme, dış ticaret, bayındırlık politikaları gibi tüm makro ve mikro nitelikteki politikalar birlikte ele alınmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın odak noktasında "insanlar" vardır. "Doğa ile uyum içinde sağlıklı ve üretken bir hayat sürdürebilmek her insanın en doğal hakkıdır." (Rio Dünya Zirvesinin 1 numaralı ilkesi ve HABİTAT II Eylem Planının genel ilkesi.) Çöp ve atık santrallerinin kurulması, cam şişelerin yeniden değerlendirilmesi, kurşunsuz benzinlerin kullanılması, elektrikle çalışan otomobiller, sentetik ürünlerin kullanımının artması gibi çalışmalar, sürdürülebilir kalkınma stratejisinin konseptini güçlendirirken, bunun yanı sıra bölgeler arası farklılıkların kapatılması, cinsiyet ayrımının ortadan kaldırılması, eğitim seviyesinin yükselmesi gibi konular da, sürdürülebilir kalkınma stratejisinin bir unsurudur.

2.1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Önemi

Kalkınma sürdürükçe, bunu sağlayan doğal kaynaklar bileşiminde de değişmelerin olması kaçınılmazdır. Bu durum özellikle kalkınma çabası içinde olan G.O.Ü.'leri, kalkınmışlık ölçütlerine ulaşmada ve bunu sürdürebilir kılmada yalnızca ekolojik politikalara değil, diğer tüm eko-politikalarda da uzun dönemli çevresel vizyonlara sahip olmasını gerektirmektedir.

Gelişmiş ülkelerde daha çok sanayileşme, kentleşme ve metropollerin artışına paralel olarak gelişen üretim ve tüketim artışlarından kaynaklanan çevre sorunları söz konusudur. G.O.Ü.'de ise durum farklıdır. Gelişen sanayiinin yarattığı çevre sorunlarının yanı sıra daha çok azgelişmişlikten kaynaklanan sorunlar daha ağırlıklıdır.

Bu sosyal ve teknolojik ikiliğin temelinde varolan yapısal sorunları başında **nüfus artışının yüksek olmasından kaynaklanan baskılar** gelmektedir. Bu birtandan tüketim eğilimlerini arttırırken diğer yandan kırsal kesimin iticiliği nedeniyle altyapının taşıyamayacağı ölçüde bir kentleşme söz konusudur. **Yetersiz sermaye birikimi nedeniyle** geri kalmış teknolojilerin yarattığı atıklar çevreyi her geçen gün daha fazla kirletmektedir. Sanayiinin belli bölgelerde kuptlaşması gerek tarım gerekse turizm vb. sektörlerde kaynakların optimal kullanılmamasına yol açarak israfa neden olmaktadır. Organize sanayi bölgelerinin yaygın bir şekilde gerçekleştirilememiş olması sonucu küçük ölçeli sanayi kuruluşlarının kent içinde yer alması çevreyi tahrip eden bir başka unsurdur¹⁰.

Kalkınma çabasındaki ülkelerde tarım, ormancılık, balıkçılık ve madencilik gibi faaliyetlerin M.G. içindeki payı, toplam istihdamdaki ve ihracattaki payları yüksektir. Başka bir deyişle, söz konusu ülkeler **doğal kaynaklara bağımlılıkları yüksek** olan ülkelerdir. Bu durum, bu ülke insanların çevreyi kendi-

¹⁰ H.Mahir FİSUNOĞLU, "Sürdürülebilir Kalkınma Ve Ekonomi", **Sürdürülebilir Kalkınma El Kitabı, a.g.e.**, s.11

ni yenileyebilme yeteneğinden daha hızlı kullanmaya zorlamaktadır. Gelişmiş ülkelere kıyasla daha fazla oranda G.O.Ü.'de tropik ormanlar tomruk, tarımsal ve konutsal arazi için tahrip edilmektedir. Nüfus baskısı ve erozyon marjinal arazilerin kullanımını arttırmıştır. Ayrıca, G.Ö.Ü.'lerin kalkınma çabalarında karşılaştıkları **döviz darboğazı ve dış açık sorunları**, bu ülkeleri kirlilik yaratan ve çevreyi kolaylıkla tahrip etme özelliği olan "yabancı sermaye yatırımlarının kabulünde" güçsüz ve özensiz davranmaya itmektedir.

2.2. Ekonomik Büyüme ve Çevre

Gelecekte gelişmiş ülkelerin toplam nüfusunun bugünkünden az olacağı hatırlanacak olursa, dünya nüfusunun çoğunluğunun G.O.Ü.'lerde olacağı anlaşılmaktadır. Bu durum, büyüme ve çevrenin karşılıklı ilişkisini G.O.Ü. için daha da önemli hale getirmektedir. Kalkınma sürdürülebilir olması için gerek fiziki gerekse beşeri sermayeye yapılan yatırımların değeri, kullanılan doğal kaynakların değerine en az eşit olmalıdır¹¹. Teknolojik ilerlemeler doğal kaynakların üretim maliyetlerini azaltmaktadır. Ancak, doğal kaynakların kullanımına bağlı olarak toplam arzında meydana gelen azalışlar, doğal kaynakların fiyatlarını arttırmaktadır. Bir yandan bu durum daha fazla çevre tahribine ve ekonomide enflasyonist baskılara yol açarken, diğer yandan da bu kaynağın korunması ve ikamelerinin bulunması yönündeki yatırımlar artmaktadır. Çevreyi korumak amacıyla yada yaratılan kirliliği önlemek amacıyla yapılan harcamalar, diğer üretken alanlardaki kullanılabilir kaynakların azalmasına yol açacaktır. Bu ekonomik büyümeyi engelleyici bir durumdur.

Artık "çevre koruma" bir neden, ekonomik "büyümenin yavaşlaması" ise bir sonuç haline gelmektedir. Çevre kalitesindeki iyileşmenin sağladığı fayda, bunun için katlanılan maliyete eşit ise toplumsal refah reel anlamda değişmeyecektir. Oysa bugün milli gelir hesaplamalarında, doğal kaynakların kullanıma yada varlıklarının değeri dikkate alınırken, tüketilmelerinden doğan zararlar reel olarak hesaplanamamaktadır. Doğal olumsuz dışsallıklar da maliyetlerin reel olarak hesaplanamamasında en önemli neden olmaktadır.

Bu nedenlerden ötürü özellikle G.O.Ü.'lerde kirletip sonra temizleme veya doğadan sınırsızca yararlanma yerine bilinçli şekilde doğayı koruyup-kullanma ilkesine önem verilmelidir¹².

Bu çerçevede amaçlanan sonuç, doğru biçimde fiyatlandırılmış ve insan yaşamına kalite katan ürün ve hizmetlerin gezegenimizin ekolojik kapasitelerine uygun nitelikte bir kaynak tüketimine dayalı olarak topluma sunulmasıdır. O halde sorun çevre verimliliği azaltmaksızın, refah artışını gerçekleştirmektir.

11 Bedriye TUNÇSİPER, "Turizm ve Çevre Sorunlarının Ekonomik Analizi", **I. Uluslararası ve III. Ulusal Turizm Kongresi (29 Kasım-3Aralık)**, ADÜ& Kuşadası Belediyesi / TÜRKİYE, 1996, s. 190.

12 Şükran CİRİK, "Nesli Tükenmekte Olan Canlılar", Turkish Marine Environment Protection Association (TÜRMEPA) 2000.
www.turmepa.org.tr/bilgi_havuzu/seminer/cirik1.htm, s.4.

3. TURİZMİN ÇEVREYE ETKİLERİ

Bugünün en önemli sektörlerinden biri olan ve daha da genişlemesi beklenen turizmin ekonomik, fiziki, sosyal ve kültürel etkileri mevcuttur. Bu etkiler kimi zaman iç içedir. Dolayısıyla kesin çizgilerle ayırmak güçtür ve çalışmamızın kapsamını aşacak nitelikte analizler içermektedir. Bu nedenle söz konusu etkileri burada genel olarak temel ayırmalarda özetlemekle yetineceğiz.

3.1. Turizmin Olumlu Etkileri

Fiziki: Doğal ve yapısal kaynakların korunması, yeniden, yapılandırılması ve güçlendirilmesine yardımcı olur. Uluslararası düzeyde kabul görülen kalite standartları ile doğal kaynaklara erişimi sağlar. Yerel insanların elde edebilecekleri, kaliteli fiziksel çevre düzenlemeleri teşvik eder. Geçmiş asırlardan kalan kullanılmamış, kıymeti düşmüş - örneğin, demiryolları, ardiye, liman, barınakların- kullanımı için ekonomik mantık yaratır ki, bu varlıklar (yapılar) çağdaş toplumca pek fark edilmemektedir.

Sosyo-Ekonomik: Yerel insanlara başka durumda ekonomik açıdan doğrudan katkısı olmayacak yapıtlar için piyasa, ekonomik değer oluşturur. Gelecek nesiller için koruma amaçlı gelir oluşturur. Küçük firmalar için yararlanma ve fırsatlar ortaya çıkarır. Sadece turizm faaliyetleri için değil, diğer destekleyici faaliyetler için de teşvik yaratır. Yerel insanların yaşam standartlarını, başka şekilde elde edilmesi güç olan vergi ve döviz gelirleriyle yükseltir. Restoran, spor tesisleri, yerel taşıma faaliyetlerini, yerel insanların kullanımına sunarak yaşam kalitesini yükseltir.

Kültürel-Eğitsel: Sanat, folklor, festival, tiyatro kalitesini yükseltir. Faaliyetleri destekler ve bunların sürdürülmesi için kaynak yaratır. Yerel sanat ve elişleri için piyasa oluşturur. Belirli bölgelerin yerel kimliklerini güçlendirir, yerel gururun artırılmasını sağlar. Çevresel değerlendirmeyi hem ziyaretçilerin hem de yerli halkın anlaması için ortam yaratır¹³.

Ekonomik: Turizmin gerek döviz kazandırma gerekse turistik yatırım ve tüketim harcamalarının çarpan mekanizmasıyla ekonomide gelir yaratıcı etkisi olduğu herkesçe bilinmektedir. Bu etki aynı zamanda istihdamı artırıcı ve bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesine ilişkin olumlu etkiler de yaratmaktadır¹⁴.

¹³ Victor TC. MIDDLETON with Rebecca HAWKINS, Sustainable Tourism; A Marketing Perspective, Butter Worth-Heinemann Linance House, Jordan Hill, Oxford, 1988, p. 76.

¹⁴ Ayrıntı için bakınız: Öcal USTA, **Turizm**, Sümbül Basımevi, İstanbul, 1998, s. 17-42 Hasan Olalı ve Alp TİMUR, **Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri**, ENKA 1985 Yılı Birincilik Ödülü, İzmir, 1986, s. 32-55; F.Rana ÖZBEY, **Türkiye'de Turizm Politikası ve Planlaması**, Anadolu Ün. S.B.E. Yayınlanmamış Y.L.Tezi, Eskişehir, 1995, s. 25-37.

3.2. Turizmin Olumsuz Etkileri

Ekonomik: Turizmin gerekli denetim olmadığı takdirde veya yanlış politikalar sonucu olumsuz ekonomik etkilere de sebep olabileceği savunulmaktadır¹⁵. Bunlardan bazıları; Ülke kaynaklarının (döviz çıkışı ve kar transferi yoluyla) ters yönlü bir ekonomik etki doğurabileceği, daha öncede değindiğimiz gibi- arazi fiyatlarının yükselmesinin ve kıt kaynakların kısa dönemli turistik çıkarlar için tahsis edilmesinin alternatif maliyet kazançları yükseltebileceği ve kaynakların yabancı sermaye tahsisi yoluyla bir kolonizasyona yol açabileceğidir.

Fiziki: Havaalanı, marinalar ve diğer tatil komplekslerinin kurulması toprakları aşındırmaktadır. Aşırı ziyaretçi akımı doğal çevre yapısını tahrip ederken, hayvan türlerini dışlayarak ekosistemi bozmakta ve çöp ve gürültü fazlalığı yapmaktadır. Su ve toprak kaynakları, turizmin gelişim trendine göre yönlendirilmektedir.

Sosyo-ekonomik: Turizm çevreyi ticari bir araç haline getirmektedir; Yabancı turistlerin tüketim eğilimleri yapısına uygun yabancı mal ithali, bu bölgelerin kaynaklarının yurtdışına aktarılmasına neden olmaktadır. Sağlıksız bir piyasa yaratarak suç ve uyuşturucuyu arttırabilir. Gelişmiş ülke ahlak standartlarını yerel toplumlara tanıtırılarak, kent yaşamının ögesi olan şiddetin suçun ve hırsın artmasına, geleneksel değerlerin yok olmasına yol açabilir¹⁶.

Kültürel ve Eğitsel: Yurtiçi (yerel) kültürel değerlerin ve sanat yapılarının kazanç amacıyla suni bir şekilde yeniden oluşturulmasını teşvik eder. Toplumun yerel değer ve kimliğini tahrip edebilir.

Özetle, kaynakların tüketimi, doğanın etkilenmesi, altyapı sorunlarının ortaya çıkması, artan turizm faaliyetleri sonucu ortaya çıkan kirlilik ve atıklar, bunların arıtımı ve yok edilmesi için fiziksel altyapı ve kapasite yetersizlikleri, tatlı su kaynaklarının aşırı kullanımı, ormanların yok edilmesi, kıyı ve plajların zarar görmesi, toprak erozyonu, biyolojik çeşitliliğin tahribi, kültürel mirasın zarar görmesi, hava ulaşımının ve kalabalığın yarattığı ses kirliliği, turizm sektörünün yarattığı başlıca olumsuz çevresel etkilerdir. Özellikle G.O.Ü.'de elektrik, su, kanalizasyon, arıtma, çöp toplama ve imhası gibi teknik altyapı donanımlarının yatak kapasitesindeki hızlı artışın gerisinde kalması ve üstyapının denetimsizliği bu sorunların başlıca kaynaklarıdır.

Turizmin ortaya çıkardığı olumsuz etkiler gerek ziyaretçiler gerekse de turist kabul eden toplumlar üzerinde hoşnutsuzluğa yol açmaktadır¹⁷. Oysa turizmde yüksek kalitede bir deneyim ancak doğal kaynakların, çevrenin ve

¹⁵ Hasan OLALI, **Turizm Politika ve Planlaması**, İşletme Fakültesi Yayın No: 228, İstanbul, 1990, **a.g.e.**, s. 388-389.

¹⁶ MIDDLETON, **a.g.e.**, p.76.

¹⁷ Cevdet AVCIKURT, "Turizmde Sürdürülebilir Gelişme ve Türkiye", **I. Uluslar arası & VII. Ulusal Turizm Kongresi**, **a.g.e.**, s.119.

kültürel mirasın korunmasıyla sağlanabilir¹⁸. Doğal, çevresel, biyolojik ve sosyokültürel kaynakların korunmasına ve kayıpların en aza indirilmesinde, turizm alanındaki faaliyetlerin ve getirilerinin gelecekte de artırılarak, devamını mümkün kılacak tek yol sürdürülebilir turizmdir. Bunun en iyi şekli de "ekoturizm" olarak kabul görmektedir.

4. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KALKINMASI

Dünya Bankası tahminlerine göre: 2000 yılı dünya nüfusu 6 milyar 54 milyon olup, 2025'de 8 milyarı aşmış olacaktır. Verilere göre artan nüfusun %95 kadarı dar gelirli kesim iken, 2030'larda kentli nüfus kır nüfusunun 2 katına erişecektir¹⁹. Nüfusu hızla artan dünyamızda birçok yöre doğal olma özelliğini kaybetmekte ve özellikle insan yerleşimlerinin ve medeniyetlerinin beşiği Akdeniz havzasında bu olayın ivmesi daha da hızlı olmaktadır^{20 21}. Özellikle turizm alanında konunun önemini anlayan dünya ülkeleri henüz bozulmamış veya yeniden düzenlenebilir nitelikteki alanları, "koruma alanları" konumuna sokma yarışına girmişlerdir. Milli parklar ve Özel Çevre Bölgeleri birer doğa koruma alanlarıdır.

Uluslararası turizm bugün dünya ülkelerinin %83'nün en önemli 5 kategorisinden biridir; en azından %38'nin döviz kazanmada temel kaynağıdır. GSMH içindeki payı çeşitli gelişmiş ülkelerde %3 ile %10 arasında pay alırken, küçük ada ülkelerinde ve GOÜ'de %40'ı oluşturmaktadır. Emek-yoğun bir sektör olarak büyük bir istihdam ve vergi geliri kaynağıdır. 2020'de uluslararası turizm hareketlerinin yaklaşık 1.6 milyara ulaşacağı beklenmektedir. Şimdiki ekonomik ve sosyal trend devam ederse, dünya nüfusunun şu andaki %7 sinden daha fazlasının uluslararası seyahat hareketinden etkileneceği açıktır²². Çalışmamızın bir sonraki bölümünde ayrıntısını vereceğimiz bu gelişmeler yalnızca niceliksel değil aynı zamanda niteliksel farklılaşmalarda göstermektedir. Bu alandaki çalışmalar 21.yy.'da turizm talebini belirleyen en önemli etkenin çevre olacağını göstermektedir.

Bu gelişmeler karşısında teorisyenler ve planlamacılar bir taraftan "turizmde sürdürülebilir gelişme" kavramını ortaya atarken diğer taraftan turizmin yeni biçimlerini tartışmaya açmıştır. Turizm gelecekte en önemli endüstrilerden biri olmaya adaydır ve her endüstri gibi doğrudan doğal kaynaklar ve toplumun mirasını kullanmaya bağlı olduğundan bu durum bir zorunluluk

¹⁸ Ayşe SEVGÖR, "Toplam Kalite Yönetimi ve Turizmde Yöresel Kalite", Bilkent Üniversitesi Turizm Forumu, Ankara 2001, s. 9. www.tourism.bilkent.edu.tr/conferences/5forumaysesevgor.htm

¹⁹ World Bank, www.worldbank.org/data/databytopic/ "2001- World Development Indicators"

²⁰ CİRİK, **a.g.e.**, s.4.

²¹ Dünya Akdeniz çanağı, dünya turist sayısının %31ni, dünya turizm gelirlerinin %26'sını, dünya yatak kapasitesinin %25'ni elinde barındırıyor. BM'ler tahminine göre; 45000km uzunluğundaki bu havza 2000li yıllarda tamamen kirlenecektir.

²² Henryk F. HANDSZUH, Quality of Tourism Development, Symposium on Tourism Services, WTO, 22-23 February 2001, Geneva/Switzerland, p.5.

olarak ortaya çıkmaktadır²³. Ekonomik kalkınmada artık koşul haline gelmiş olan sürdürülebilirlik kavramı, turizm alanında da merkezde yer almaktadır.

Sürdürülebilir turizm kalkınması, turizm sektöründe yer alan ev sahipleri ile turist kesimlerinin ihtiyaçlarının bugün varolan kaynakların gelecekte değerlerinin arttırılarak ve korunarak, karşılanmasıdır²⁴. Daha genel bir tanımla, sürdürülebilir turizm, insanın etkileşim içinde bulunduğu ya da bulunmadığı çevrenin bozulmadan veya değiştirilmeden korunarak, kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdüren sistemlerin idame ettirildiği ve aynı zamanda tüm kaynakların ziyaret edilen bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını doyuracak şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri biçimde yönetildiği bir kalkınma şeklidir²⁵.

4.1. Sürdürülebilir Turizm Kalkınmasının İlkeleri²⁶

1. Turizm için doğal, kültürel ve diğer kaynaklar halen topluma sağlamakta olduğu yararların yanı sıra gelecekteki kullanımının sağlayacağı yararların devamlılığı için de korunmalıdır.
2. Turizmin kalkınması, turizm alanında sosyo-kültürel sorunlar ya da ciddi çevresel sorunlar yaratmaması için, planlanmalı ve yönetilmelidir.
3. Turizm alanının kapsamlı çevresel kalitesi sürdürülmeli ve ihtiyaçlara göre geliştirilmelidir.
4. Turist memnuniyetinin yüksek seviyesi turistik alanların pazarlanabilirliğinin ve popülerliğinin gelecekte de sürdürülebilmesi için korunmalıdır.
5. Turizmin yararları, topluma hızlı bir şekilde yayılmalıdır. Toplum-temelli turizm projeleri yerel bölgelere yararların dağıtılmasında önemli bir tekniktir.

Sürdürülebilir turizmde esas olan, doğal alanların ve kırsal kesimlerin, geleceğin turizm alanları olarak, turizmin olumsuz çevresel etkisinden korunması, günümüz turizmi içinde turistlerin çevresel sorunları olmayan ortamlarda, doğa içinde turistik etkinliklere katılmasıdır. Tüm bu çabaların gerçekleştirilebilmesinde hükümetlere, özel sektöre, gönüllü kuruluşlara ve bireylere düşen önemli görevler söz konusudur²⁷.

23 Faik TOPUZLU, "Sürdürülebilir Turistik Gelişmenin Sağlanması Alternatif Turizmin Yeri ve Önemi", **I. Uluslararası & VII. Ulusal Turizm Kongresi, a.g.e.**, s. 105.

24 WTO, **Developing Sustainable Tourism. a.g.e.**, p. 21.

25 ÇAKILCIOĞLU, **a.g.e.**, s. 2

26 **WTO, Developing Sustainable Tourism, a.g.e.**, p. 21-22.

27 Bkz. AVCIKURT, **a.g.e.**, 122-123.

4.2. Sürdürülebilir Turizmin Araçları

Sürdürülebilir turizmin gerçekleşmesi için kamu ve özel sektörün kullanabileceği belli başlı araçlar şunlardır:

Kamu sektörü için: Çevre ve doğal kaynakların kullanımında koruyucu, tepkici, akılcı, uygulanabilir, eğitici düzenlemeler ve ölçme metotlarını geliştirmek; Yapı ve inşaat ve diğer altyapı özellikle ulaşım düzenlemeleri; Danışma merkezleri, reklam gibi yöntemler kullanarak talep etkileyici önlemler²⁸; Turizmle ilgili diğer sektörlerle bağlantılı iş alanlarındaki, çoğulcu-destekli aktiviteler ve diğer ticaret araçları.

Özel sektör için: Ürün kalitesine yönelik politikalar, kamu sektörüyle işbirliği içinde çevre koruma düzenlemeleri ve bunu fiyat politikası yardımıyla etkin bir şekilde fiyatlarına yansıtması, Enformasyon-tutundurma politikaları, Dağıtım, yer, erişimde ve personel eğitiminde enformasyon teknolojilerini kullanmaya yönelik politikalar²⁹.

5. EKOTURİZM

Turistin çevreye karşı duyarlı olması gerekliliği günümüzde; Klasik turizm anlayışına göre "Alternatif Turizm"; Kitle turizmine göre "Yumuşak/İlımlı Turizm"; Çevreye karşı duyarlılığından dolayı "Ekoturizm/Yeşil Turizm"; Özelliklerinden dolayı "Bilinçli Turizm/Özel İlgi Turizmi" adları verilen bir turizm biçimini gündeme getirmiştir³⁰.

Ekoturizm: Yerleşik toplumların bütünlüğüne, varlıklarına saygılı, ekosistemin korunmasına katkıda bulunarak, en azından ekosistemle uyumlu bir şekilde gerçekleştirilen sorumluluk gerektiren bir doğa seyahat deneyimidir³¹.

G.O.Ü.'lerin turizme bağlılıkların daha fazla olması nedeniyle ekoturizm çoğunlukla bu ülkelerde daha yaygın görülmekle birlikte son yıllarda gelişmiş ülkelerde de yaygınlaşmaya başlamıştır³².

Ekoturizm, ekonomik, kültürel ve tarihsel verilere dayalı beklentileri içerir. Geleneksel güneş, deniz, gezme-görme, alanları, turistik alanların doğal ve kültürel dokusunu koruyacak faaliyetler ve programlar ve ziyaretçilerin beklentilerini karşılayacak gelişme planlarıyla desteklenen turistik istasyonlar ekoturizmin bir parçası durumuna gelmişlerdir. Tarihsel turizm anlayışına göre

28 WTO, **Developing Sustainable Tourism, a.g.e.**, pp. 94-95/115-107.

29 HANDSZUH, **a.g.e.**, s. 6-7.

30 GODFREY, **a.g.e.**, s. 384-385; Ahmet ULU ve diğerleri. "2000'li Yıllarda Uluslararası Turizm Piyasasındaki Değişme Eğilimleri...", **Turizm Sektöründe Rekabet Stratejileri**, TC. Erciyes Üniversitesi Hafta Sonu Seminerleri V (23-25 Ekim 1998) Nevşehir. s. 69.

31 Richard W. BUTLER, Stephen W. BOYD, "Seeing the Forest Through the Trees", **Practicing Responsible Tourism, a.g.e.**, s.386.

32 Richard W. BUTLER, Stephen W. BOYD, "Management Ecotourism: An Opportunity Spectrum Approach", **Tourism Management**, Vol. 17, No: 8, 1996, p. 557.

re aşırı yapılaşan bölgeler için bu yeni anlayış hem söz konusu bölgeler için hem de el değmemiş bölgelere uygun gelişme olanakları sunmaktadır.

Ekoturizm doğayı koruma özelliğinin yanı sıra, bir yandan ürün farklılaştırması yaratarak daha büyük ve gelişen pazara girilmesini sağlarken bir yandan da dış tanıtımda prestijin artmasını sağlar. Dışsal olarak yeni pazarlar yaratır, dönüşümlü mallar (kağıt-cam san., suda çözünen sabunlar, çöp öğütücüsü, düşük voltajlı ampul, elektrik, kalorifer yada çeşmenin otomatik kapanması gibi enerji kullanımını azaltıcı önlemler içeren sanayiler) Bu aynı zamanda (otel endüstrilerinin gelirlerin %5'ni enerji harcamalarında kullandıkları düşünülürse) maliyetlerin de azaltılmasında önemli bir unsurdur.

Ekoturizm ile yaratılmış olan gelir yerel halka doğrudan akar. Oysa geleneksel turizm talebi büyük çaplı organizasyonlara ve gelişmiş kaynaklara doğrudur. Bu nedenle yerel halkın gelişme dışında kalan bölgelerine ekonomik fayda akışı yoktur³³. Yerel yönetimlerin denetimi altında, çevreye saygılı yapılaşmada yerel mimari özelliklerin korunmasına, arkeolojik kalıntı ve tarihsel yapıların özgün ortamla uyumunun bozulmamasına özen gösteren bu turizm biçimi yeni yapılanma yerine, varolan yapıların yeniden kullanımını özendirir ve yöresel ekonomik uğraşları korur ve geliştirir.

Ekoturizm politika ve stratejilerinin temel hedefleri:

1. Turizm alanında doğal görünümün korunması, arazi kullanımı estetik ve peyzaj.
2. Toprak kirliliğinin, rüzgar ve su erozyonunun önlenmesi
3. Su, Hava ve Deniz kirliliğinin önlenmesi
4. Atıkların minimuma indirilmesi ve alanların doğaya zarar vermeden yok edilmesi
5. Doğa, ekosistem ve biyolojik çeşitliliğin korunması
6. Enerji tüketiminin azaltılması ve rasyonelleştirilmesi
7. Sosyo-kültürel değerlerin korunması
8. Gürültü ve ışık kirliliğinin önlenmesi

Yürütülecek çalışmada; yukarıda ana başlıklardan her biri sürdürülebilir anlayışa paralel olarak tüm turizm sektöründeki altyapı, tesisler, işletmeler ve aktiviteler konusunda dikkate alınmaktadır³⁴.

Bugün hala kavramsal tartışmaların sürdürülmesine karşın, Golf, Dağ, Mağara, Yayla, Yat, Sağlık- Kaplıca, Kültür-Ortinojoloji (Kuş Gözetleme)-Botanik (Bitki İnceleme), Kamp Karavan Turizm şekilleri en yaygın ekoturizm biçimleri olarak kabul edilmektedir.

³³ Jasper 1.stanford_edu./~~cagan/Final.htm,p.3; TOPUZLU, **a.g.e.**, s. 105.

³⁴ SEVGÖR, **a.g.e.** 9

6. ULUSLARARASI TURİZM TALEBİNDEKİ DEĞİŞME EĞİMLERİ

Geleceğin gözde sektörü turizme ilişkin birçok tahmin yapılmakta ancak hemen hemen herkesin ortak görüşü bu sektörün genişlemesini sürdüreceği ve değerinin daha da artacağı yönünde. Bu beklentilerin bir kısmını aşağıda maddeler halinde özetlemeye çalıştık. Ancak görünen o ki geleceğin turizmi geleneksel turizm biçiminden oldukça farklı. Bu farklılığın en önemli göstergesi de ekoturizmin yükselen bir değer olması.

1. Dünya nüfusu global olarak artarken, özellikle gelişmiş ülkelerin nüfusu artış oranı durma noktasına gelmiştir. Uluslararası turizm talebinin kaynağını oluşturan gelişmiş ülkelerdeki nüfus bu nedenle giderek yaşlanmaktadır. Bu nüfus yapısı değişikliği, toplam nüfus içinde emekli insanların oranını (Kuzey Amerika ve Japonya'da her 7 kişiden 1'i 64 yaşın üzerinde) artıracak ve ortalama emeklilik yaşı daha da düşecektir³⁵.
2. Kitle turizmi yapısı değişmekte, yaşam standartlarındaki artış daha uzun süreli tatillere olanak yaratırken, turist beklentisi yüksek olacaktır. Çevresel konular daha fazla önem kazanması çevreye duyarlı, bir turistik tüketici kitlesi yaratacaktır. Bu, bozulmamış bir çevreye, kirlenmemiş temiz doğal kaynaklara sahip olan turistik merkezlerin, daha çekici olacağı anlaşılmaktadır.
3. Sağlıklı yaşam bilincinin gelişmesi sonucu, boş zaman değerlendirme klüplerinin üye sayıları, yürüme, golf, bisiklete binme, eğilimleri artmakta, boş zamanlarda öğrenme eğilimleri artmaktadır. Bu yöndeki değişimler yeni turizm talepleri yaratmakta (vejeteryanlık) bu gelişme, arzın çeşitlenmesi gerekliliğini doğurmaktadır.
4. Geleneksel güneş- deniz orijinli tatil anlayışından, kış-güneşli veya kültürel veya spor amaçlı kış turları, deniz yolculukları biçimindeki (denizaltı seyahatleri dahil) tatil yapısı artacaktır.
5. Yüksek gelir düzeyli yaşlı turizmi, öğrenmeye yönelik gençlik turizmi, özel ilgiye göre veya iş amaçlı seyahatlerden oluşan pazar dilimleri artacaktır.
6. Sosyal ve çevresel konular kitle yada bireysel turizmin gelişme düzeyini, teşkil sistemlerini kuralları, yasal düzenlemeleri altyapı ve eğitim yatırımlarını belirleyecektir. Yeşil öğeye dayalı turizm ulusal ve uluslararası siyasi alanda daha da önem kazanacaktır.
7. Sektörde gerek pazarlama, rezervasyon, satın alma, gerekse diğer alanlarda teknoloji daha yoğun kullanılacaktır. Teknolojiyi kullananlar avantajlı olacaktır.
8. Çevresel konularda oteller dizaynından, hava kirliliğine, enerji kullanma ve hijyene kadar pek çok alanda daha fazla önem göstermek zorunda kalacaklardır.

³⁵ ULU, a.g.e., s. 85.

9. WTO yeni yüzyıl trendinde, ekoturizm alabildiğine gelişirken, kültür turizminin yükselişini sürdüreceğini ve dünya insanların birbirini anlama ve kültürlerini keşfetme, etnik tadları arama arayışının hızla süreceğini, turizm sektörünün olağanüstü oranda büyüyeceğini belirtmektedir³⁶.

Sonuç

Turizme yönelik stratejilerin mümkün olduğunca geniş tüketici kitlelerini çekebilecek ve bu niteliğini sürdürebilecek kriterlere dayandırılması gerekmektedir. Çünkü, turistik ürün çeşitlendirme aynı zamanda yeni bir turistik istasyon, merkez ya da bölge yaratmak anlamına geleceğinden bu da gerek finansman gerekse insan kaynakları bakımından çok büyük yatırımların yapılmasını ve potansiyel turistik kaynakların optimal kullanımını gerektirir.

Turizm hakkında doğru bir imaj yerleşmesi için kamuoyu bilgilendirilmelidir. Yerel halk, yaşadığı bölgenin doğal ve kültürel değerleri sayesinde ekonomik bir gelir elde ederek, kısa zamanda bu değerlerin koruyucusu olacaktır.

Turizm tüm kalkınma sorununa toplu çözüm olarak görülmemeli, kalkınma stratejisinin bir bölümünü oluşturduğu kabul edilmelidir. Sektörün gelişmesinde kaynak israfını önlemek için genel amaçlar çerçevesinde devlet-sektör işbirliği gereklidir. Hızlı gelişen bir sektörde araştırma ve bilgi toplama ikinci plana düşebilmektedir. Bu eksikliğin neden olacağı sorunlar göz ardı edilmemeli, hızlı gelişmenin birtakım dengesizliklere neden olacağı hatırdta tutulmalıdır. Ülkede varolan potansiyel, eğitimciler, devlet ve özel sektörün birlikte çabalarıyla, araştırma, planlama ve uygulamanın denetimi ile değerlendirilebilecektir³⁷.

Turizme yönelik ulaşım kapasite ve alt yapıları açısından incelenerek, çevre-dostu, temiz üretim-temiz ürün felsefesine uygun ve sürdürülebilir turizmi gerçekleştirmeye yönelik politika ve stratejilerin ve ilgili teknolojilerin belirlenmesine çalışılmalıdır. Bu politika ve stratejilerin hayata geçirilmesi için gerekli mevzuat, düzenleme ve teşvikler konusuna da yer verilmelidir. Bu konuda ilgili bakanlık yada diğer idari kurumların katılımı ve denetimi de oldukça gerekli ve önemlidir.

Araştırma bölgesinin arz ettiği turizm potansiyeli doğrultusunda talep oluşturmalıdır. Doğal kaynakların zorlanması yerine, bu bölge niteliklerine uyan kitlenin bölgeye çekilmesi gereklidir.

36 www.travelguide.gen.tr/sights TÜRSAB "Büyülü Coğrafya Akdeniz" **Hotel & Travel Guide**, s. 1.

37 Michael R.HUNTER, "An Overview of Canadian Hospitality and Tourism", **Tourism Education Consultation Meeting: I** (20-25 June 1988), İstanbul No: 5. TUGEV ve Humber College, No: 5. p. 92.

Tüketilmeme özelliğine sahip vahşi yaşam kaynaklarının turizm açısından yeniden değerlendirilmesinin çok önemli bir ekonomik potansiyel olduğu ve bu tür turizmin iyi bir yönetimle uzun dönemde vahşi yaşam koşullarını korumada iyi sonuçlar vereceği gösterilmektedir³⁸.

Turizm yatırımları esnek ve gelişmeye açık olmalıdır. Turizm sektöründeki dalgalanmalar atıl durumda kalan turistik potansiyel %100 kullanılmamalı, zaman içerisinde birbirini izleyen ve birbirini tamamlayan işlevler yaşama geçirilmelidir. Her işlevin eklenmesini izleyen süreç içerisinde özellikler kaynaklar açısından doyum noktasının, göreceli de olsa ölçülmesi gerekmektedir. Bunun sonucunda yeni işlevlerin nitelikleri daha net bir biçimde ortaya konabilecek ve uygulanıp-uygulanmama konusunda karar verilebilecektir.

Turizm yoğun bir emek sektörü olduğuna göre ve son ürün ancak insan tarafından sağlanabildiğine göre, turizm kararlarında uygulama aşamasında yerel halka öncelik verilmelidir.

Kendi kendini geliştiren ve başarısını yaratan bir endüstri haline getirmek için turizm, yerel halkın karar vermesine ve yerel kapasitelere dayalı yenilenebilir ve sürdürülebilir bir kaynak endüstrisi olarak planlanmalı ve yönetilmelidir³⁹.

Turistler gittikleri yerin kültürünü dışlamamalı, aynı zamanda yerel halk da kendi kültürünü tanıtmada zorlayıcı olmamalıdır. Ev sahipleri konukların yaşadıkları ortamın benzerini yaratmaya kendilerini zorunlu hissetmemelidir.

Turist, gideceği yerin özellikleri, toplumsal, ekonomik ve fiziksel yapısı ile ilgili ön bilgilere sahip olmak zorundadır ki, oradaki ortama tam anlamıyla katılabilin. Özellikle toplumsal açılardan rahatsızlıklar çıkmaması için ön bilgilendirilmesi zorunludur. Ekolojik Turist, gideceği alanla beraber, genel ekolojik bilgiye sahip insan, demektir. Çevresel değerlerin korunmasında gönüllü davranışlarda bulunurlar. Çevreyi koruma amaçlı olduğuna inandığı zaman turist, daha fazla ücret ödemeyi kabullenmektedir⁴⁰.

Sürdürülebilir turizm olayında, yerine getirilmesi gerekli asgari sağlık ve konfor sağlamaya yönelik altyapının oluşturulması gereklidir. Aynı zamanda yerel malzemenin kullanıldığı, yöresel mimariyi yansıtan mimari ve mevcut yapı stokunun kullanılmasına öncelik verilmelidir. Doğa içine yayılmış, az yoğun yapılardan oluşan mekanların (açık mekan ağırlıklı) oluşturulması gerekmektedir.

38 Clevo WILSON, "Sea Turtles as a Non-consumptive Tourism Resource Especially in Australia", Clem TISDELL, **Tourism and Management**, 22(2001)3,pp. 279-288.

39 ÇAKILCIOĞLU, **a.g.e.**, s.3- 4.

40 Nuray TÜRKER, "Çevreye Karşı Duyarlılığın Uluslararası Rekabette Bir Strateji Olarak Kullanılması", **Turizm Sektöründe Rekabet Stratejileri Hafta Sonu Seminerleri**, **a.g.e.**, s.165.

Sürdürülebilir turizmin önünde "etkinlik" vardır. Eylem durumunda dinlenme (örneğin; yürüyüş) önerilmektedir. Turizm çeşitliliğine giderek 12 ay gündemde kalması sağlanmalıdır.

Sürdürülebilir turizmin temel ilkelerinden biri de temiz enerji kullanımınıdır. (Güneş, rüzgar, biyomas ve jeotermal enerji). Sürdürülebilirlik kavramı altında planlanan kalkınma hızının gerçekleştirilmesi ve toplumsal refahın artırılmasında gerekli olan enerjinin dinamik bir program içinde alternatif kaynak çeşitliliği içermesi, hem enerji temininde bir darboğaza girilmemesi hem de enerjinin üretim ve tüketiminde bölgesel şartlara uygun çevresel etkilerini minimize eden bir seçim yapılması olanağı sağlayacaktır.

Özellikle çevre ve su ürünleri ile ilgili sorunların çözümü kısa sürede çözümlenemeyeceğinden bölgesel ve uluslararası uzun dönemli işbirliği gerektirir. (Örneğin:Çernobil Nükleer Santrali'nden çıkan radyasyonun tüm Rusya dahil Avrupa'yı etkilemesi) Bu durum koruma ve kalkınma süreçlerini bir araya getirerek öngörme-önleme yaklaşımıyla doğal kaynakların yok edilmesinde, kaynakta mücadeleyi, gelişme projeleri yardımıyla zararlı politikaların sonuçlarının olumsuzluklarını önceden önlenmesini gerektirmektedir. Ekoturizmin insanları doğaya çekerken, doğanın daha fazla tahribine yol açma tehlikesi de ilgili politikalarda göz önünde bulundurulmalı ve mutlaka bununla ilgili denetimler oluşturulmalıdır. Amaç, doğanın insana sunduğu değerlerden yararlanılmasını sağlarken, bu değerlerin insanın koruması altında, artırılmasıdır. Gelecekte, dünya turizm hareketinden en karlı çıkacak olanlar doğalarını bozulmadan koruyabilenler olacaktır.

Kaynakça

- AVCIKURT, Cevdet, "Turizmde Sürdürülebilir Gelişme ve Türkiye", **I.Uluslararası&VII.Ulusal Turizm Kongresi**, 29 Kasım-3 Aralık 1996, ADÜ&Kuşadası Belediyesi, Kuşadası/TÜRKİYE, 1996.
- BUTLER, Richard W.; BOYD, Stephen W. , "Seeing the Forest Through the Trees", **Practicing Responsible Tourism**, WB.Edited by Lynn HARRISON.,USA, 1996.
- _____, "Management Ecotourism: An Opportunity Spectrum Approach", **Tourism Management**, Vol. 17, No: 8, 1996.
- FİSUNOĞLU, H.Mahir, "Sürdürülebilir Kalkınma Ve Ekonomi", **Sürdürülebilir Kalkınma El Kitabı**, TC. Çevre Sorunları Vakfı, 1991.
- GODFREY, Kerry B., "Towards Sustainability?" **Practicing Responsible Tourism**, WB.Edited by Lynn HARRISON...,USA, 1996.
- HAN, Ergül; KAYA, A.Ayten, **Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika**, 1999.
- HARRİSON, E. Bruce, **Sürdürülebilir Kalkınma Çağından Yeşil İletişim**, Altın Kitap. Sayı, 5, 1998.
- HUNTER, Michael R., "An Overview of Canadian Hospitality and Tourism", *Tourism Education Consultation Meeting: I* (20-25 June 1988), İstanbul No: 5. TUGEV ve Humber College, No: 5. 1988.
- MIDDLETON, Victor TC. with Rebecca HAWKİNS, **Sustainable Tourism; A Marketing Perspective**, Butter Worth-Heinemann Linance House, Jordan Hill, Oxford, 1988.
- OLAĞI, Hasan ,**Turizm Politika ve Planlaması**, İşletme Fakültesi Yayın No: 228, İstanbul, 1990.
- SCHUMACHER, E.F., Çev: Osman DENİZTEKİN, **Küçük Güzeldir**, Cep Kitapları, 1995.
- TOPUZLU, Faik, "Sürdürülebilir Turistik Gelişmenin Sağlanmasında Alternatif Turizmin Yeri ve Önemi", **I. Uluslararası &VII.Ulusal Turizm Kongresi**, ADÜ&Kuşadası Belediyesi, 1996.
- TUNÇSİPER, Bedriye, "Turizm ve Çevre Sorunlarının Ekonomik Analizi", **I. Uluslararası ve III. Ulusal Turizm Kongresi**, ADÜ, Kuşadası Bel/Turkey. 1996.
- TÜRKER, Nuray, "Çevreye Karşı Duyarlılığın Uluslararası Rekabette Bir Strateji Olarak Kullanılması", **Turizm Sektöründe Rekabet Stratejileri Hafta Sonu Seminerleri V**,TC Erciyes Üniversitesi T.İ.O.Y.O.,23-25 Ekim 1998. Nevşehir.

- ULU, Ahmet ve diğerleri. " 2000'li Yıllarda Uluslararası Turizm Piyasasındaki Değişme Eğilimleri ve ...", **Turizm Sektöründe Rekabet Stratejileri**, TC. Erciyes Üniversitesi Hafta Sonu Seminerleri V (23-25 Ekim 1998) Nevşehir.
- UNİC, **Guide for Local Authorities on Developing Sustainable Tourism**; World Tourism Organization, Madrid, 1998
- _____, **United Nations Millennium Declaration**, Ankara/Turkey, 18 Sep. 2000
- US, Ahmet Talat ve diğerleri, "Çevre Yönetimi Sistemi ve ISO14000", **Standard: Ekonomik ve Teknik Dergi**, Haziran 2000.
- WILSON, Clevo, "Sea Turtles as a Non-consumptive Tourism Resource Especially in Australia", Clem TISDELL, **Tourism and Management**, 2001.
- World Commission on Environment and Development, **Our Common Future**, Oxford University Press, New York, 1987.
- WTO, HANDSZUH, Henryk F., **Quality of Tourism Development, Symposium on Tourism Services**, 22-23 February 2001, Geneva/Switzerland, 2001.
- Zilelioğlu, Hilal "Sürdürülebilir Kalkınma Yönünden Çevre Hukuku", **Sürdürülebilir Kalkınma El Kitabı**, T.C. Çevre Sorunları Vakfı, 1991.
- www.turmepa.org.tr/bilgi_havuzu/seminer/cirik1.htm, Şükran CİRİK "Nesli Tükenmekte Olan Canlılar", Turkish Marine Environment Protection Association (TÜRMEPA) 2000.
- www.tourism.bilkent.edu.tr/conferences/5forumaysesevgör.htm Ayşe SEVGÖR, "Toplam Kalite Yönetimi ve Turizmde Yöresel Kalite", **Bilkent Üniversitesi Turizm Forumu**, Ankara, 2001.
- www.travelguide.gen.tr/sights TÜRSAB, "Büyülü Coğrafya Akdeniz" **Hotel&Travel Guide**.
- www.worldbank.org/data/databytopic/ 2001- WB, World Development Indicators, 2001.

